

ASPECTE PRIVIND DICTATURA REGALĂ DIN ROMÂNIA (1938-1940) MANIFESTATE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

Elenuța Mărioara Vânătoru

Între anii 1938-1940 autoritățile administrative centrale și locale din România au trebuit să respecte legile în vigoare adoptate după 10 februarie 1938, odată cu căderea guvernului Goga-Cuza și înlocuirea sa cu un guvern în care prim ministru era patriarhul Miron Cristea, și mai ales, prevederile legislative de după promulgarea Constituției regelui Carol al II-lea. Realitatea este că, față de regimul parlamentar care s-a păstrat în viața politică din România între anii 1918-1938, Carol al II-lea a făcut un prim pas spre instaurarea dictaturii personale încă din 1934 când a lansat „*ideea unei revizui a Constituției*” cu scopul „*reducerii rolului parlamentului și făcând un început prin a declara drept prerogativă regală politica externă a țării*”.¹ Față de această „*idee*”, la 13 martie 1935, în parlament se consemnează o violentă interpelare care preciza că „*în sensul Constituției, coroana nu are alte drepturi și prerogative decât acelea care sunt stabilite de constituție... Nu este posibil să admitem nici chiar din partea suveranului să se spună că această importantă parte a vieții noastre de stat aparține coroanei*”.²

În ciuda acestei atitudini a parlamentului, un al doilea pas spre dictatura regală l-au constituit alegerile parlamentare din 20 decembrie 1937. În vederea acestor alegeri, în 25 noiembrie 1937, conducătorii Partidului Național Țărănesc încheie un pact de neagresiune electorală cu Garda de Fier, la care aderă apoi, gruparea liberală condusă de Gheorghe Brătianu și Uniunea Agrară condusă de Constantin Argetoianu, fapt care a derutat opinia publică românească, față de soliditatea regimului parlamentar, cu atât mai mult cu cât, la alegeri liberalii obțin cota de 40% din voturi necesară pentru a obține prima majoritară. În această situație Carol al II-lea a reușit să convingă „*pe principalii oameni politici să ajungă la convingerea că tratamentele parțiale și paleativele nu puteau curma răul și că o operație radicală era indispensabilă*”.³

Consecința imediată a rezultatelor alegerilor a fost demisia guvernului liberal prezidat de Gheorghe Brătianu și formarea guvernului național-creștin Goga-Cuza. Despre acest guvern Carol al II-lea spunea: „*Este guvernul meu... În ziua în care n-aș fi mulțumit de felul cum guvernează voi cere o schimbare*”. Este declarația făcută de Carol al II-lea la „*dineul miliardarilor*” din 9 februarie 1938, reuniune a vârfurilor capitalului financiar și industrial, care astfel au dat „*liber*” pentru instaurarea unui regim autoritar. A doua zi, în 10 februarie 1938, „*pe calea*

---

¹ *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, vol. I (sept.-dec. 1940), București, 1997, p.17.*

² *Monitorul Oficial, partea a III-a, 1935, nr.55 din 13 martie, p.1636.*

³ *Stenogramele...*

unei lovituri de stat... impunând un guvern în afara partidelor politice, prezidat de patriarhul Miron Cristea”⁴, Carol al doilea a instaurat dictatura personală.

Urmează apoi Proclamația din 20 februarie 1938 a regelui Carol al II-lea însoțită de decretul-lege relativ la plebiscitul pentru Constituție în care „poporul român este chemat, în ziua de 24 februarie 1938, să se rostească asupra primirii Constituțiunii ce am decretat astăzi”, fapt considerat în istoriografie ca fiind sfârșitul regimului parlamentar în România.

Participarea la vot era obligatorie dar numai pentru alegătorii „înscriși până astăzi (20.II.1938 n.n.), în listele electorale pentru Adunarea Deputaților”. În comunele rurale votarea „se va face la primărie, iar în celelalte comune în localurile fixate de primar”. Votarea se putea face între orele 8-17, iar după încheierea scrutinului președintele secției de votare întocmea un proces verbal care trebuia să cuprindă numărul total al votanților, numărul voturilor exprimate pentru și a celor împotriva.⁵

În județul Hunedoara condițiile în care s-a efectuat plebiscitul din 24 februarie 1938 sunt redate rapoartele pretorilor înaintate în luna martie 1938 Prefecturii județului Hunedoara. Conform mai multor rapoarte plebiscitul „a decurs în liniște și ordine”. Acest lucru a fost posibil pentru că „în zilele premergătoare votării s-au efectuat afișările publicațiilor emise în toate comunele aparținătoare plase” astfel că populația din comunele respective „la data votării a fost în cunoștință de cauză privitor la noua Constituție”. În dimineața zilei respective, „s-au tras clopotele, conform instrucțiunilor primite, iar pe edificiile oficiilor publice, într-o dimineață răcoroasă scăldată în soare, fâlfâia triumfalnic mândrul nostru drapel tricolor”. Începerea votării „a fost precedată de cântece patriotice, începând cu „Trăiască Regele”, după care, „elevii școalelor primare din plasă” au recitat „poezii și declamări patriotice”.

Votarea Constituției „a început fix la ora 8 dimineața” iar votanții „nu s-au prezentat în grupuri la votare, ci mai mult, unul câte unul, în mod foarte calm, fără să se observe vreo agitație pe străzi, sau să vocifereze după cum erau cazurile cu ocazia alegerilor electorale din trecut”. Peste tot „se discuta numai evenimentul, de pe urma căruia se așteaptă liniște și ordine. A sosit ceasul liniștei ziceau unii. Trăiască M.S. Regele strigau alții”. În sfârșit „populația a primit noua Constituție cu entuziasm”, mai ales că ea considera că „s-a curmat cu dezmățul electoral și iarăși s-a reintrodus ordinea de stat”.⁶

Rezultatul plebiscitului în Dobra, Deva, Hunedoara, Orăștie, localitățile din Valea Jiului ș.a., a fost zdrobitor în favoarea Constituției, nici unul din votanți nu a votat cu „nu”.

În județul Hunedoara evenimentul politic al transformării Frontului Renașterii Naționale în Partidul Națiunii care a caracterizat dictatura regală este

⁴ Ibidem.

⁵ Hamangiu, C., op.cit., vol. XXVI, 1938, p. 146-147.

⁶ DJHAN fond Prefectura județului Hunedoara, dosar 2/1938, f.2.

surprins de ordinul Colegiului Medicilor Veterinari al Ținutului Timiș primit de Serviciul zootehnic și veterinar al Prefecturii Hunedoara în care se sublinia: „În înalta sa grijă de a conduce destinele Neamului Românesc pe calea cea mai sigură a propășirii, Majestatea Sa Regele Carol al II-lea a aprobat transformarea Frontului Renașterii Naționale în Partidul Națiunii. Noul organism politic este menit să desăvârșească opera de consolidare politică și de înălțare morală și materială a patriei, potrivit cu spiritul Consituțiunei din 20 februarie 1938. În cadrul noului stat totalitar toate forțele vii ale națiunei vor fi chemate la o muncă rodnică, care să ridice patria la nivelul către care virtuțile nobile ale neamului ne dau dreptul să aspirăm. Prin faptul că Partidul Națiunii are un șef suprem, pe Majestatea Sa, Regele, acest nou organism politic ia o însemnătate fără egal în istoria țării noastre. De aceea, tot ce este românesc și cu dragoste de Țară și Tron, trebuie să se alinieze sub stindardul nou înălțat către care se îndreaptă astăzi sufletul întregii națiuni... astăzi, când Partidul Națiunii cheamă la o nouă viață toți Români, noi, membrii Colegiului Medicilor Veterinari din tot cuprinsul țării avem datoria să ne prezentăm cu aceeași însuflețire ca soldați credincioși a celei dintâi și celei mai nobile chemări. De aceea vă rugăm să binevoiți a face un călduros apel la membrii Colegiului din secțiunea Dvs. care au dreptul de a fi membri în Partidul Națiunii, să se înscrie chiar din prima zi la organele locale însărcinate cu executarea acestor operațiuni”⁷.

Citatul, deși poate fi considerat excesiv de lung, analizat cu atenție scoate în evidență sintagma „în cadrul noului stat totalitar” care oferă un posibil răspuns pentru evoluția ulterioară a României. Astfel, dacă se înlocuiește „Majestatea Sa Regele” cu „Conducătorul Statului” din anii 1940-1944 și mai apoi cu „Tovarășul Secretar General al PMR (PCR)” din anii 1945-1989 s-ar putea găsi explicația pentru continuitatea statului totalitar în România, când, efectiv, s-au succedat trei tipuri de dictatură și pentru absența regimului parlamentar real pe o perioadă cuprinsă între anii 1938-1989. Apoi, limbajul ditirambic din citat, pe care îl vom întâlni și în timpul dictaturii antonesciene, pare să fie izvorul limbajului de lemn din perioada comunistă.

În legătură cu uniformele obligatorii ale Frontului Renașterii Naționale, care deveniseră inutile ca urmare a transformării F.R.N. în Partidul Națiunii o seamă de adrese ale pretorilor către notarii din județ subliniază: „D-le notar, în conformitate cu ordinul Prefecturii județului Hunedoara, cabinet 2710/1941, binevoiți a pune în vedere tuturor funcționarilor ce nu au nevoie de uniformele fostului F.R.N. să le doneze răniților din războiul pentru dezrobirea Bucovinei și Basarabiei”⁸. În funcție de situația locală, fiecare notar a răspuns la ordinul prefecturii după cum urmează: notarul Ioan Diniș din Lăpușnic raporta, la 1 septembrie 1941 că „pe raza notariatului meu nu sunt funcționari care ar avea uniforme ale fostului F.R.N.”; Ioan Certejan, notarul cercual din Lăpugiu,

⁷ Ibidem, dosar 1/1940, f.20.

⁸ DJHAN, fond Pretura plasei Dobra, dosar 2/1941, f. 417.

răspundea la 27 august 1941 că „din comunele acestui notariat nu s-a depus nici o uniformă a F.R.N. la cercul de recrutare pentru răniți”; la rândul său, Notariatul Grind făcea cunoscut, la 8 septembrie 1941 că „funcționarii din acest notariat nu posed uniforme F.R.N.”; în răspunsul său din 21 octombrie 1941, notarul din Roșcani făcea următoarea precizare: „uniformele fostului F.R.N. au fost predate de funcționarii acestui notariat încă sub regimul legionar așa încât astăzi nu mai există astfel de uniforme asupra funcționarilor”.⁹

În concluzie, Constituția (1938), crearea consiliului de coroană, noua împărțire administrativă a României, crearea F.R.N. „ca unica organizație politică în stat și singura care avea dreptul de a fixa și depune candidaturi în alegeri” și în care aparatul de partid era numit pe scară ierarhică, iar membrii săi purtau, obligatoriu, uniformă, transformarea F.R.N. în Partidul Națiunii, considerat drept „partidul unic, totalitar” etc., toate acestea oferă imaginea evoluției regimului carlist de la o guvernare personală la una care sfârșește prin a avea, în 1940, un caracter totalitar. Din acest motiv, metodele folosite de Carol al II-lea au imprimat regimului politic aspectul unei *dictaturi regale*.

Pe planul politicii externe regele Carol al II-lea trebuie să țină seama de presiunile pe care le face Hitler, lucru demonstrat și de rezultatul vizitei neoficiale în Germania, la Berghof. În cadrul întâlnirii dintre cei doi, din 24 noiembrie 1938, Hitler îi cere direct lui Carol al II-lea să rupă legăturile cu Anglia și Franța, să încheie o alianță în toate domeniile cu Germania și să aducă la putere Garda de fier.

După izbucnirea celui de-al doilea război mondial prin invadarea Poloniei, la 1 septembrie 1939 de către armatele hitleriste și declarațiile de război ale Franței și Marii Britanii contra Germaniei, la 7 septembrie România se declară neutră și își dă acordul de principiu pentru trecerea prin teritoriul său a materialelor de război pentru ajutorarea Poloniei. În 17 septembrie guvernul Poloniei înfrânte se refugiază în România de unde, ulterior va pleca în exil.

Pe plan intern viața politică în România este marcată de asasinarea, în 21 septembrie 1939 a primului ministru Armand Călinescu de legionari și în ciuda acestor acțiuni violente, Carol al II-lea permite, în martie-aprilie 1940, eliberarea membrilor Gărzii de fier (legionarii) deținuți în lagărele de concentrare. O lovitură gravă o suferă România în 26 iunie 1940 când, în urma notei ultimative a guvernului sovietic, România pierde Basarabia și Bucovina de Nord care intră în componența U.R.S.S. Acest fapt va avea consecințe deosebite întrucât numeroși români de dincolo de Prut și din Bucovina se vor refugia în România.

Grosul refugiaților va fi sporit apoi de românii din Transilvania de Nord, care, în urma „arbitrajului germano-italian” (Dictatul de la Viena) din 30 august 1940, vor fi siliți să-și părăsească domiciliile după ce aproape 43.492 km² și 2.667.000 de locuitori, majoritate români trec la Ungaria horthystă.¹⁰

⁹ *Ibidem*, f. 420, 418, 419, 421.

¹⁰ *Istoria României în date*, București, 1972, p. 370-371.

De altfel, consultat de rege la 29-30 august 1940, în ședința Consiliului de coroană ce avea să premerge abdicarea, Iuliu Maniu spunea: „*Din momentul în care Majestatea Voastră ați inaugurat regimul absolutist v-ați asumat personal răspunderea, răspundere care, într-un regim democratic parlamentar, trebuie să o poarte guvernele*”.

Astfel spus, Iuliu Maniu îi sugera lui Carol al II-lea că, prin analogie cu demisia ministerială, *abdicarea* era soluția inevitabilă.

ASPEKTE BETREFFEND DIE KÖNIGLICHE DIKTATUR IN RUMÄNIEN (1938-1940) BEKUNDET IM KREIS HUNEDOARA

Zusammenfassung

Der Artikel beschreibt auf Grund der Bibliographie und einiger Archivdokumente die vorausgehende Etappen der Errichtung der persönlichen Diktatur des König Karl II, in den Jahren 1938-1940 sowie die Art und Weise in der sich diese Etappen im Kreis Hunedoara offenbart haben

Auf diese Weise, auf Grund der Dokumente, werden kurzgefaßte Betrachtungen betreffend die Wahrnehmung der Volksbefragung für die königliche Verfassung von 1938 durch die Bevölkerung des Kreises gemacht, betreffend die Verwandlung der Front für Nationale Wiedergeburt, eine von Karl II geschaffene Partei, die die einzige politische Organisation im Staat sein sollte und die einzige die das Recht hatte in den Wahlen Kandidaturen festzulegen und einzureichen, in die Partei der Nation, die als „alleinige totalitäre Partei“ anzusehen war. Aus diesen Gründen ist die Verfasserin der Meinung dass die karlistische Diktatur, aus historischen Blickpunkt betrachtet, den Beginn der totalitären Regime in Rumänien bedeutet, und das für die nächsten 50 Jahre.